

Laiminlyönnin vaikutukset lapsen kehityksessä

Tiina Kautto

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2020
Sosiaali- ja terveysala
Sairaanhoitaja (AMK)

Tekijä(t) Kautto Tiina	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä 2/2020
	Sivumäärä 37	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Laiminlyönnin vaikutukset lapsen kehityksessä		
Tutkinto-ohjelma Sairaanhoidtaja (AMK)		
Työn ohjaaja(t) Salla Grommi, Hannu Piispanen		
Toimeksiantaja(t) -		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Laiminlyönti on yksi kaltoinkohtelun alakäsitteistä ja muodoista. Laiminlyöntiä voi olla emotionaalista, koulutuksellista, fyysistä ja terveydenhoidollista laiminlyöntiä. Se on yksi yleisimmistä kaltoinkohtelun muodoista. Yleisyydestä huolimatta laiminlyönti saa kuitenkin huomattavasti vähemmän huomiota, kuin fyysinen tai seksuaalinen kaltoinkohtelu. Laiminlyöntiin puuttuminen on valitettavan hankalaa, johtuen lasten epämääräisistä ja vaikeasti tulkittavista oireista. Laiminlyönti ei välttämättä ole mikään konkreettinen tapahtuma, vaan saattaa tapahtua tahattomasti ja kasvaa vähitellen ongelmaksi. Siinä on kyse puutteista huoltajan käyttäytymisessä tai lapsen elinolosuhteissa. Sille suurimmassa riskissä ovat imeväisikäiset ja leikki-ikäiset lapset, jotka eivät ymmärrä tai pysty puolustamaan omaa etuaan.</p> <p>Pahimmillaan lapsen laiminlyönti johtaa vakaviin seurauksiin, niin lapsen kehityksessä kuin aikuisiällä. Laiminlyönti kaikissa muodoissaan vaikuttaa negatiivisesti kehitykseen ja vaikutukset seuraavat pitkälle, vaikka olosuhteet korjaantuisivat. Laiminlyödyillä lapsilla esiintyy käytöshäiriöitä, kehityksellisiä vaikeuksia ja sosioemotionaalisia ongelmia. Näihin liittyy esimerkiksi huono itsetunto, masennus, tarkkaavaisuushäiriöt, impulsiivisuus ja normaalia alhaisempi älykkyys.</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena on koota tutkittua tietoa lasten laiminlyönnistä ja sen seurauksista. Tavoitteena on tuottaa tietoa, jota voivat hyödyntää hoitotieteen opiskelijat ja hoitohenkilökunta. Opinnäytetyö toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus on yleinen hoitotieteessä käytetty menetelmä ja mahdollistaa useiden tutkimusten käytön ja laajan katsauksen tutkittavaan ilmiöön. Tutkimuksia etsittiin kirjastosta ja internetin tietokannoista. Myös englanninkielisiä tietokantoja käytettiin. Tutkimusartikkelit valikoituivat sisäänotto- ja poissulkukriteerien avulla. Valitut tutkimukset analysoitiin sisälön analyysilla.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lasten kaltoinkohtelu, lasten laiminlyönti ja laiminlyönnin seuraukset		
Muut tiedot (Salassa pidettävät liitteet) -		

Author(s) Kautto, Tiina	Type of publication Bachelor's thesis	Date 2/2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 37	Permission for web publication: x
Title of publication The impact of neglect on child development		
Degree programme Degree Programme in Nursing		
Supervisor(s) Grommi, Salla; Piispanen, Hannu		
Assigned by		
Abstract <p>Neglect is one of the forms of maltreatment. There are four types of neglect: emotional, educational, physical and medical neglect. Neglect is one of the most common forms of maltreatment. However, despite its prevalence, neglect receives much less attention than physical or sexual maltreatment. Dealing with neglect is, unfortunately, difficult because children's symptoms are vague and difficult to interpret. Sometimes neglect is not necessarily a concrete incident, it can occur unintentionally and become a problem only gradually. It is a matter of guardian behaviour or child's poor living conditions. Infants and children under school-age who are unable to understand or defend their best interests are at the greatest risk.</p> <p>At its worst, neglecting a child leads to serious consequences, both in child development and in adulthood. Neglect, in all its forms, has a negative impact on a child's development, and the effects are far-reaching, even if the circumstances improved later. Behavioural disorders, developmental difficulties and socio-emotional problems occur in neglected children. These include, for example, low self-esteem, depression, attention deficit disorder, impulsiveness and low intelligence.</p> <p>The purpose of the thesis was to collect research information about the neglect of children and its consequences. The aim was to generate information that could be used by nursing students and nursing professionals. The thesis was implemented as a descriptive literature review, which is a common method in nursing science, and which allows the use of multiple studies and a broad overview of the phenomenon under review. Studies were searched in the library and internet databases. English-language databases were also used. The research articles were selected based on inclusion and exclusion criteria. The selected studies were analysed by using content analysis.</p>		
Keywords/tags Neglect, child development, abuse		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys.....	7
3	Laiminlyönti	8
3.1	Emotionaalinen laiminlyönti	10
3.2	Koulutuksellinen laiminlyönti.....	11
3.3	Fyysinen laiminlyönti.....	11
3.4	Terveydenhoidon laiminlyönti	12
3.5	Laiminlyönnin vaikutukset kehitykseen	13
3.5.1	Imeväisikä ja leikki-ikäiset lapset.....	14
3.5.2	Kouluikäiset lapset.....	15
3.5.3	Nuoret.....	16
4	Opinnäytetyön toteutus	17
4.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	17
4.2	Tiedonhakuprosessi.....	18
4.3	Aineiston analyysi.....	20
5	Tulokset	22
5.1	Laiminlyönnin seuraukset.....	22
6	Pohdinta.....	24
6.1	Luotettavuus ja eettisyys.....	26
6.2	Tulosten tarkastelu.....	27
6.3	Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet.....	29

Lähteet	30
----------------------	-----------

Liitteet	35
-----------------------	-----------

Taulukot

Taulukko 1 - Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet	17
--	----

Taulukko 2 - Tutkimusten sisäänotto- ja poissulkukriteerit	19
--	----

Taulukko 3 - Tiedonhaku tietokannoittain	20
--	----

1 Johdanto

Suurin osa lapsista asuu perheissä, jotka kykenevät tarjoamaan puitteet lapsen terveille kehitykselle ja kasvulle. On olemassa kuitenkin pieni, mutta kasvava joukko lapsia, jotka kärsivät kasaantuvista ongelmista ja vanhempien kaltoinkohtelusta. (Heikkinen 2005, 20.) Kansainvälisen arvion mukaan 4-16% lapsista joutuu fyysisen pahoinpitelyn uhriksi ja joka kymmenes lapsi laiminlyönnin tai henkisen pahoinpitelyn uhriksi. (Gilbert ym. 2009.) Lapsen kaltoinkohtelu luokitellaan kansanterveysongelmaksi ja se aiheuttaa lapselle lukuisia eriasteisia haittoja niin pitkällä kuin lyhyelläkin aikavälillä. Lapsen kokema kaltoinkohtelu haittaa normaalia kasvua ja kehittymistä, sekä aiheuttaa kärsimystä lapselle. Kaltoinkohtelulla on eri muotoja, fyysinen, henkinen, seksuaalinen kaltoinkohtelu, sekä laiminlyönti. (Paavilainen & Flinck 2015.)

Opinnäytetyössä perehdyn tarkemmin yhteen kaltoinkohtelun muodoista, laiminlyöntiin. Laiminlyönti on monimuotoinen ongelma, joka saa tutkimuksellisesti ja kliinisesti huomattavasti vähemmän huomioita, kuin esimerkiksi lapsen fyysinen tai seksuaalinen kaltoinkohtelu. Yleisesti laiminlyönnin määrittelyyn käytetään amerikkalaisen lastenlääkäriin Howard Dubowitzin määritelmää ”Lapsen laiminlyönnistä on kysymys, kun syytä riippumatta lapsen perustarpeista ei huolehdita”. Laiminlyönti on lasten kaltoinkohtelun muodoista yleisin. (Söderholm & Politi 2012, 76–79) Laiminlyönnin yleisyydestä huolimatta, sen havaitseminen ja siihen puuttuminen on todella hankalaa johtuen lasten epämääräisistä ja vaikeasti havaittavista oireista. Valitettavasti tämän vuoksi lapsen laiminlyöntiin puututaan usein liian myöhään. (Tupola & Kivitie-Kallio, 2008.) Laiminlyönti vaarantaa fyysisen ja psyykkisen terveyden, sekä sosiaalisen ja kognitiivisen oppimisen. Seurausten on mahdollista olla vakavia riippumatta siitä, onko laiminlyönti tapahtunut tahattomasti, tahallisesti vai olosuhteiden takia. (Söderholm & Politi 2012, 88.) Opinnäytetyössä vanhemmalla tarkoitetaan lapsen biologista vanhempaa, kenen kanssa hän asuu.

Laiminlyönti on ajankohtainen aihe ja yhä enemmän edustettuna jopa mediassa. Aiheen tärkeyden ja mahdollisten vakavien seurausten vuoksi on tärkeää, että asiaan puututaan ja sen seurausten tunnistamiseen koulutaudutaan niin teoriassa kuin käytännössä. Aihe voi olla todella arka ja erityisen herättävä pienten lasten osalta. Vanhemmat saattavat laiminlyödä lastaan tahallaan, mutta laiminlyöntiä voi tapahtua myös tahattomasti tai olosuhteiden ohjaamana. Usein laiminlyönnin aikana lapsi on kuitenkin täysin riippuvainen vanhemmastaan, eikä hänellä ole mahdollisuutta puolustautua. Lapsi saattaa luulla laiminlyöntiä jopa täysin normaaliksi elämäksi, mikä myöhemmin tulee aiheuttamaan vakaviakin seurauksia. (Söderholm & Politi 2012, 76–79.)

Arkaluontoisuutensa vuoksi aihe on samalla mielenkiintoinen ja osaltaan myös sen takia valikoitui opinnäytetyön aiheeksi. Aihe tukee myös omaa ammatillista kasvuani, sillä koulutuksessani sitä käsitellään niukasti.

2 Tutkimuksen tarkoitus, tavoitteet ja tutkimuskysymys

Opinnäytetyön tarkoitus on kuvata lapsen kehitykseen vaikuttavaa laiminlyöntiä, joka tapahtuu hänen perheessään vanhempien toimesta. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tutkittua tietoa siitä, kuinka laiminlyönti vaikuttaa lapsen kehitykseen. Tuotettua tietoa voi hyödyntää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaiset ja opiskelijat.

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on:

Mitä seurauksia vanhempien toimesta tapahtuvalla laiminlyönnillä on lapsen kehityksessä?

3 Laiminlyönti

Puhekielessä lapsen kaltoinkohtelusta voidaan käyttää käsitteitä pahoinpitely, laiminlyönti tai väkivalta. Yleisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa puhutaan kaltoinkohtelusta. Kaltoinkohtelua pidetään yleisesti yläkäsitteenä, joka pitää sisällään kaiken lapseen kohdistuvan kielteisen tekemisen ja tekemättä jättämisen muodot. (Storvik-Sydänmaa ym. 2015, 16.) Lapsen ja hänen hoitonsa laiminlyönti määritellään yhdeksi kaltoinkohtelun muodoksi. Laiminlyönti on monimuotoinen ongelma, joka saa tutkimuksellisesti ja kliinisesti huomattavasti vähemmän huomioita, kuin esimerkiksi lapsen fyysinen tai seksuaalinen kaltoinkohtelu. (Lehtimäki 2008, 8; Söderholm & Politi 2012, 76–79.) Kaltoinkohtelun muista muodoista poiketen, laiminlyönti on useimmiten tahatonta ja kliinisten kokemusten mukaan se etenee yleensä vähitellen. Yleisesti laiminlyönti ei ole mikään konkreettinen tapahtuma, joka johtaisi nopeaan puuttumiseen. (Lehtimäki 2008, 8; Söderholm & Politi 2012, 76–79.) Laiminlyönti on kaltoinkohtelun muodoista haastavin tunnistaa ja se on usein hyvin monisäikeinen ongelma. Siinä on kyse puutteista huoltajan käyttäytymisessä tai lapsen elinolosuhteissa tai molemmissa. (Lehtimäki 2008, 8; Söderholm & Politi 2012, 76–79.)

Lasten laiminlyönnillä on suhteellisen korkea esiintyvyys verrattuna muihin lasten kaltoinkohtelun muotoihin, kuten fyysiseen ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Lasten laiminlyönnin vaikutus lasten terveyteen ja kehitykseen on vähintään yhtä negatiivinen kuin muilla kaltoinkohtelun muodoilla (Mulder ym. 2018.) Laiminlyönnin esiintyvyydestä ei kuitenkaan ole tarkkaa tietoa, eikä sille ole kansainvälistä ja yksimielistä sitä määrittävää mittaria. Laiminlyönti on myös varsin ongelmallista lapsen näkökulmasta, koska lapsi ei useinkaan pysty siihen vaikuttamaan tai sitä tunnistamaan. Lapsen on tällöin vaikea määritellä sen vakavuutta, koska he eivät ymmärrä tilanteen

olevan normaalista poikkeavaa. He saattavat ajatella kaikkien elävän saman lailla. Suurimassa riskissä ovat imeväisikäiset, sekä leikki-ikäiset lapset. (Söderholm & Politi 2012, 76–79.)

Laiminlyönnistä on kyse, kun lapsen jokapäiväisistä perustarpeista ei huolehdita. Lapsen perustarpeista huolehtiminen on olennainen osa lapsen fyysistä, psyykkistä, kognitiivista ja sosiaalista kehitystä. (Söderholm & Politi 2012, 79). Laiminlyöntiä voi olla, kun lapsen hyvinvoinnista ja kehityksestä jätetään huolehtimatta esimerkiksi terveyden, koulutuksen, emotionaalisen kehityksen, ravinnon ja turvallisuuden suhteen. (Butchart & Harvey 2016, 10) Vanhemmat saattavat laiminlyödä lasta tietoisesti, tietämättään tai olosuhteiden takia. Vanhemmilla ei välttämättä ole riittävästi tietoa, varallisuutta tai sosiaalista tukea. Vanhemmilla voi myös olla päihde- ja mielenterveysongelmia, parisuhdeväkivaltaa tai stressiä. Syistä huolimatta tilanteeseen tulee aina puuttua, sillä se vaarantaa lapsen fyysisen ja psyykkisen terveyden. Vanhemmat voivat olla kyvyttömiä tarjoamaan lapsen fyysisten tai henkisten tarpeiden, sairauden tai muun erityistilanteen mukaista suojaa tai hoitoa. (Söderholm & Politi 2012, 79) Laiminlyönti on vaaraksi lapsen normaalille kasvulle ja kehitykselle. (Paavilainen & Flinck 2015.)

Laiminlyönnillä on eri ala-muotoja ja ne voidaan jaotella fyysiseen, emotionaaliseen, terveydenhoidolliseen ja koulutukselliseen laiminlyöntiin. (Söderholm & Politi 2012, 80-82.) Laiminlyönnin tunnusmerkkejä on monia, terveydenhoidon laiminlyönti, vähäinen ravinto ja häiriöt lapsen fyysisessä kasvussa. Lapsi voi myös olla altistunut päihteille, huonolle hygienialle ja ympäristön vaaroille. (Krug ym. 2005, 80.) Perustarpeiden laiminlyöntiä on myös piittaamattomuus lapsen suojelusta ja turvasta, sekä esimerkiksi välinpitämättömyys lapsen koulunkäynnistä. (Lapsen kaltoinkohtelu 2019.) Laiminlyönnin tunnusmerkkejä ovat mm. kehityksen viivästyminen, erilaiset fyysisen terveyden ongelmat, merkkien ilmenemistapa yhteydessä lapsen ikään, lapsen huono hygienia ja kodissa esimerkiksi, likaisuus, siivoamattomuus. (Paavilainen &

Flinck 2015.) Oireilu ja tunnusmerkit eivät ole kuitenkaan lapsilla samanlaisia, vaan se riippuu laiminlyönnin muodoista, kestosta, lapsen iästä ja lapsen sitä vastaan kehittämistä selviytymiskeinoista. (Söderholm & Politi 2012, 79-88)

3.1 Emotionaalinen laiminlyönti

Lapsi saattaa elää emotionaalisisessa puutteessa, mikäli hänellä ei ole kokemusta rakastetuksi tulemisesta, hyväksynnästä tai arvostuksesta. Toistuvassa emotionaalisisessa laiminlyönnissä lapsi tuntee itsensä arvottomaksi ja ei-halutuksi. Lapsi myös kokee, että häntä ei rakasteta tai hänestä ei pidetä. Vanhempi ei ole tunnetasolla läsnä tai lapsen saatavilla, vaikka fyysisesti olisikin paikalla. Emotionaalisisessa laiminlyönnissä kuvataankin juuri lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Tällaisessa laiminlyönnissä ulkoiset merkit usein puuttuvat. (Söderholm & Politi 2012, 80-81)

Emotionaalista laiminlyöntiä tapahtuu, kun vanhemmat eivät ole läsnä, heidän käsityksensä lapsesta on negatiivinen, lapsen kanssa ei olla vuorovaikutuksessa tai vanhemmat ovat kykenemättömiä tunnistamaan lapsen yksilöllisyyden ja psykologiset rajat. Se voi ilmetä kielteisenä asenteena lasta kohtaan, lasta voidaan pitää syyllisenä omiin vaikeuksiin tai vuorovaikutus lapsen kanssa on sopimatonta hänen ikäänsä nähden. Tällainen käyttäytyminen voi johtua niin vanhemman mielenterveysongelmasta, kuin esimerkiksi liian vahvasta sitoutumisesta työelämään. Vanhemmilta saattaa puuttua kyky erottaa lapsen todellisuus heidän omista uskomuksista ja toivomuksista. Tällöin lasta saatetaan käyttää vanhempien omien henkisten tarpeiden täyttämiseen. Tällaisessa tilanteessa vanhemmat ovat kykenemättömiä turvaamaan lapsen sosiaaliset tarpeet. Vanhempien ongelmallinen käyttäytyminen ja mahdolliset huonot elämäntavat altistavat lasta omaksumaan ne itselleen käyttäytymismalleiksi. (Söderholm & Politi 2012, 80-81)

3.2 Koulutuksellinen laiminlyönti

Koulutuksellinen laiminlyönti on yksi osa lapsen laiminlyöntiä. Lasta ei toimiteta kouluun tai lapsi kieltäytyy itse menemästä sinne. Vanhemmat suhtautuvat kielteisesti koulun ehdottamiin toimenpiteisiin lapsen koulunkäynnin edistämiseksi. Näissä tapauksissa lastensuojeluviranomaisten väliintulo on usein tarpeellista. (Söderholm & Politi 2012, 82.)

Koulutuksellinen laiminlyönti ei ole aina sidoksissa vanhempien laiminlyövään käyttäytymiseen. Koulutukselliseksi laiminlyönniksi voidaan katsoa esimerkiksi opettajien lomautukset kesken lukukauden tai puutteellisesti järjestetty lapsen tarpeet huomioiva tukiopetus. Tällöin lapsi tarvitsee myös koulun terveydenhuollon edustajan puuttumaan ongelmiin. Tätä ilmenee erityisesti lapsilla, joiden vanhempien kyky tai käsitys ajaa lapsensa etuja on puutteellinen. Lapsen yksilöllisiä koulutuksellisia tarpeita ei välttämättä ymmärretä. (Söderholm & Politi 2012, 82.)

Koulutukselliseen laiminlyöntiin katsotaan myös aikuisten riittämätön puuttuminen koulukiusaamiseen. Tämä voi johtaa siihen, ettei oppilas tule kouluun ollenkaan ja tällä voi olla vakavat psykososiaaliset seuraukset pitkälläkin aikavälillä (Söderholm & Politi 2012, 82.)

3.3 Fyysinen laiminlyönti

Passiivisessa fyysisessä väkivallassa, eli fyysisessä laiminlyönnissä lapsi on ympäristössä, jossa huoltajat eivät huomaa, tajua tai välitä lapsen fyysisistä perustarpeista.

Fyysinen laiminlyönti voi tarkoittaa sitä, että lapsi ei saa kasvun edellyttämää oikeaa tai riittävää ravintoa. Lapsi voi myös elää kylmissä ja epähygieenisissä oloissa tai ilman asian- ja säänmukaista vaatetusta. Vanhemmat saattavat myös jättää lapsen ilman tukea ja ohjausta sellaisiin tilanteisiin, jossa lapsen tiedot ja taidot eivät ole vielä riittävät selviytymään tilanteesta. Vanhemmat jättävät lapsen fyysisen riskin omaaviin vaaratilanteisiin ilman valvontaa. Näitä tilanteita voivat olla esimerkiksi lapsen putoaminen tai lääkemyrkytykset. (Söderholm & Politi 2012, 80)

Varsinaiset fyysisen laiminlyönnin merkit eivät ole helposti tunnistettavissa, sillä ne vaihtelevat lapsen iän ja kehitystason, sekä laiminlyönnin syyn ja keston mukaan. Erittäin vakava lapsen fyysinen laiminlyönti johtaa pahimmillaan kuolemaan. Tämä koskee tavallisesti pieniä lapsia. Kuoleman syynä on usein aliravitsemus, elektrolyyt-tihäiriö, hypotermia, infektio tai valvonnan puute. (Söderholm & Politi 2012, 88.) Fyysisen laiminlyönnin tapauksissa satunnaisen vahingon ja pahoinpitelyn ero on vaikea määrittää. Mikäli ongelma on jatkuvaa, on ryhdyttävä selvittämään, onko kyseessä mahdollisesti laiminlyöntiä. (Söderholm & Politi 2012, 79.)

3.4 Terveydenhoidon laiminlyönti

Lasta voidaan laiminlyödä myös terveydenhoidollisesti. Se on tyypiltään monitahoista ja moniselitteistä, se voi sisältää lapsen somaattista, psyykkistä tai dentaalista tilaa. Vanhempi suhtautuu välinpitämättömästi lapsen kuntoutukseen, terapiaan tai suunniteltuihin tutkimuksiin ja toimenpiteisiin. Lasta ei viedä lääkärille tai viedään sieltä pois kesken tutkimusten. Mahdollisiin hoitoihin suhtaudutaan kielteisesti tai lapsen neuvolakäynnit laiminlyödään. Terveydenhoidon laiminlyönti voi olla jatkuvaa ja aiheuttaa lapselle joko todellista tai potentiaalista terveyshaittaa. Suun terveydenhoidon laiminlyönnissä lasta ei tuoda hoitoon ja sovituille kontrolliajoille jätetään tulematta. (Söderholm & Politi 2012, 81.)

Lasten parissa toimivat terveydenhuollon henkilökunnat voivat olla ensimmäisiä, jotka havaitsevat laiminlyöntiä. Jos hoidon laiminlyönnin todetaan aiheuttavan lapsessa kiistatonta terveyshaittaa, voidaan tarvita lastensuojelua. Terveystieteellisestä laiminlyönnistä on tärkeä osata erottaa mahdolliset tilanteet hoitomyöntyvyyden ja väärinymmärrysten osalta. Jos lääkahoito laiminlyödään, voiko taustalla olla tahaton unohtus, elämäntavat, välinpitämättömyys, epäluulo tai pelko lääkettä kohtaan vai väärin ymmärretyt hoito-ohjeet. (Söderholm & Politi 2012, 82.)

3.5 Laiminlyönnin vaikutukset kehitykseen

Laiminlyönti voi vaarantaa fyysisen ja psyykkisen terveyden, sekä sosiaalisen ja kognitiivisen oppimisen. Seurausten on mahdollista olla vakavia riippumatta siitä, onko laiminlyönti tapahtunut tahattomasti, tahallisesti vai olosuhteiden takia. Oireet ja kliiniset havainnot eivät ole kaikilla samanlaisia tai tasaisesti esiintyviä. Ne riippuvat laiminlyönnin syistä, muodosta ja kestosta, sekä lapsen yksilöllisyydestä. Lapsi on voinut kehittää itselleen selviytymiskeinon laiminlyöntiä vastaan tai olla samalla jonkin muun kaltoinkohtelun muodon uhri. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

Seurausten ennustamiseen pitkälle tähtäimellä vaikuttaa henkilön resilienssi eli pärjäävyys, joka riippuu riskitekijöiden ja kompensoivien tekijöiden tasapainosta. Resilienssi on eräänlainen vastustuskyky ja on prosessi, joka auttaa henkilöä selviämään elämässä lapsuudessa koetusta kaltoinkohtelusta huolimatta. Kompensoivat tekijät ovat tässä tärkeässä osassa ja niitä ovat esimerkiksi tukea antavat ihmiset, onnistumiset, hyvä itsetunto, tunne oman elämän hallinnasta ja oikeudesta päättää siitä itse. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

3.5.1 Imeväisikä ja leikki-ikäiset lapset

Laiminlyönnin seurausten merkittävimmät määrittäjät ovat lapsen ikä ja kehitystaso laiminlyönnin alkaessa. Imeväisiässä ja leikki-iässä aikuiseen huoltajaan kiintyminen, kognitiivinen stimulaatio ja sosiaaliset suhteet ovat elintärkeitä lapsen normaalille kasvulle ja kehitykselle. Erityisesti varhainen laiminlyönti lapsen vielä tarvitessa huoltajan apua kaikkeen, on erittäin vaarallista varsinkin sen pitkittyessä. Puuttuminen voi viivästyä, mikäli lapsella ei ole selviä merkkejä laiminlyönnistä tai ne tulkitaan väärin. (Söderholm & Politi 2012, 88.)

Lääkärin tai hoitajan vastaanotolla lapsen ulkoinen olemus voi viitata laiminlyöntiin. Lapsen hoitohistoriassa voi olla useita vastaanottokäyntejä huonon hygienian, poikkeavan kasvun tai onnettomuusalttiuden vuoksi. Erilainen motoriikka ja viivästynyt yleinen kehitys saattavat herättää epäilyn laiminlyönnistä, etenkin jos tilalle ei ole muita syitä ja perheessä on laiminlyönnille altistavia riskitekijöitä. Emotionaalisesti laiminlyödyn lapsen tunnusmerkit voivat olla esimerkiksi puutteellinen katsekontakti, olematon elekieli, fyysisen kontaktin torjunta, passiivisuus ja matala hereillä oloaste. Tällöin lapsi ei ole saanut riittävästi positiivista vuorovaikutusta. Ongelmallisessa perheessä rajat aikuisen ja lapsen välillä voivat olla epäselviä, ja laiminlyöty lapsi saattaa antaa itsestään hyvin pärjäävän kuvan. Tällöin laiminlyödyistä lapsesta kehittyy pieni aikuinen, joka saattaa käyttäytyä kuin aikuinen ja hoitaa aikuisille kuuluvia asioita. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

Näin pienen lapsen perustarpeiden laiminlyönti ja vanhemman jatkuvat loukkaukset lasta kohtaan ennustavat merkittävää kielenkehityksen viivettä, sekä ongelmia sosiaalisessa ja emotionaalisessa käytöksessä myöhemmin. Mikäli vauvalla todetaan jatkuvasti merkkejä poikkeavasta vuorovaikutuksesta, hän tarvitsee lastenpsykiatrian apua, sillä oireet eivät häviä itsestään. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

Emotionaalinen laiminlyönti on kaltoinkohtelun muodoista ongelmallisin. Emotionaalisen laiminlyönnin todistaminen ja siihen puuttuminen voi olla vaikeaa etenkin, jos riskitekijät eivät ole tunnistettavissa, lapsella ei ole fyysisiä merkkejä, poikkeavaa psyykkistä kehitystä ei havaita eikä lasta kohdella vastaanottotilanteessa loukkaavasti. Toistuvasta emotionaalisesta laiminlyönnistä ja siihen liittyvistä lapsen huonoista kokemuksista syntyy merkittävä haitta lapsen kehitykseen. Äärimmillään se voi johtaa pienillä lapsilla tilaan, jossa todetaan, selviä somaattisia löydöksiä painon, pituuden ja päänympäryksen poikkeavana kehityksenä. Mahdollisuutta emotionaaliseen laiminlyöntiin on mietittävä, mikäli muut syyt poikkeavaan kasvuun ovat poissuljettu. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

3.5.2 Kouluikäiset lapset

Varhain alkanut laiminlyönti estää lasta saamasta ikätasoisia sosiaalisia ja kognitiivisia taitoja, jotka ovat pohjana lapsen myöhemmälle suotuisalle kehitykselle. Laiminlyönnin salakavalasta luonteesta johtuen oireet voivat ilmetä vasta lapsen ohitettua leikki-iän. Myöhään havaittuja pitkäkestoisen laiminlyönnin oireita voi olla vaikeampi auttaa. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

Laiminlyödyillä lapsilla esiintyy ikätovereihinsa verrattuna enemmän kielenkehityksen ongelmia ja kognitiivisten ja sosiaalisten taitojen heikkoutta. Vakavan laiminlyönnin katsotaan jopa olevan lapsen kehittymisen kannalta haitallisempaa kuin fyysisen pahoinpitelyn. Koulussa lapsi voi olla yhtä lailla kiusattu, kuin kiusaajakin. Hänellä saattaa olla vaikeuksia luoda toimivia ystävyys-suhteita ja hänen käytöksensä voi olla joko arkaa tai toisaalta levotonta ja aggressiivista. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

Laiminlyönti vahingoittaa lapsen omanarvon tunnetta ja kykyä luottaa muihin ihmisiin. Esimerkiksi laiminlyöty lapsi ei odota lääkäriltään mitään ja lapsi suhtautuu asiaan välinpitämättömästi. Lapsi saattaa vastaanotolla kieltäytyä vastaamatta kysymyksiin tai kieltäytyä tutkimuksista. Toisaalta laiminlyöty lapsi saattaa heikon itse-

suojeluvaiston vuoksi hakea kontaktia ja turvaa tuntemattomaltakin henkilöltä, jolloin hän saattaa saada osakseen yllättävää loukkaavaa kohtelua. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

Laiminlyönnin aiheuttamien vaikeuksien on oletettu johtuvan aivoihin syntyvästä neurobiologisesta kehityshäiriöstä. Tästä ei kuitenkaan ole olemassa sitä tukevaa tutkimusta. Aivojen kehittyminen on geenien säätelemä, mutta kehityksen aikana ulkoisilla tekijöillä on suuri vaikutus aivoihin. Laiminlyönnin oletetaan vaikuttavan aivojen kemiaan, rakenteeseen ja funkioon. Tämä saattaa aiheuttaa vaurioittavia vaikutuksia lapsen kykyyn säädellä tunteita, ajatuksia ja käyttäytymistä. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

3.5.3 Nuoret

Lapsen kehitykselle tärkeän perustan jäädessä vajavaiseksi jatkuvat laiminlyönnin aiheuttamat oireet ja ongelmat nuoruusiässä. Tämä rajaa nuoren mahdollisuutta täysipainoiseen ja normaaliin sosiaaliseen elämään. Mikäli nuoren lapsuuden aikainen laiminlyönti on jäänyt huomaamatta, on sen tunnistaminen nuoruusiässä haastavaa. Nuorilla on pyrkimys itsenäiseen elämään ja aikuisen puuttuminen nuoren elämään saattaa aiheuttaa epäselvän ja vaikeasti tulkittavan tilanteen. (Söderholm & Politi 2012, 89.)

Laiminlyödyn nuoren emotionaalinen, sosiaalinen ja kognitiivinen kehittyminen vaurioituu vähitellen mikäli, nuori ei saa oikeaa hoitoa ja olosuhteita. Emotionaalisen laiminlyönnin seurausten on arvioitu olevan vakavampia ja pysyväisempiä kuin minäkään muun kaltoinkohtelun muodon. Laiminlyödyt lapset saattavat aikuisina ollessaan olla kykenemättömiä turvaamaan esimerkiksi oman lapsensa perustarpeita. Tämä riski korostuu erityisesti kroonisesti ja varhain lasta laiminlyövissä perheissä. (Söderholm & Politi 2012, 90.)

4 Opinnäytetyön toteutus

4.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö toteutetaan kirjallisuuskatsauksena. Kirjallisuuskatsaus on keskeisin menetelmä, kun halutaan muodostaa tietystä aihealueesta tai asiakokonaisuudesta kokonaiskuva (Axelin, Stolt & Suhonen 2016, 7). Katsauksien käyttö varsinkin hoitotieteessä on yleistynyt. Menetelmää voidaan käyttää tutkimuksen osana tai kokonaan itsenäisenä tutkimusmenetelmänä. Kirjallisuuskatsauksessa kootaan ja tutkitaan aiemmin toteutettuja tutkimuksia, joiden pohjalta saadaan kokonaiskuva ja uusia tutkimustuloksia. (Kangasniemi ym. 2013, 291-301.) Kirjallisuuskatsaukset voidaan jakaa kolmeen päätyyppiin, kuvaileva ja systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi (Salminen 2011, 4, 6.)

Taulukko 1 - Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen vaiheet

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen teossa on seuraavat viisi vaihetta:
Tarkoituksen ja tutkimuskysymyksen määrittely
Tiedonhaku ja aineiston valinta
Tutkimusten arviointi
Aineiston analyysi
Tulosten raportointi

Tiedonhakua ja aineiston valintaa ohjaavat sovitut mukaanotto- ja poissulkukriteerit. Hyvät kriteerit edesauttavat aiheen kannalta oleellisen kirjallisuuden tunnistamisen

ja ohjaavat katsauksen pysymään tutkittavassa aiheessa. (Niela-Vilén & Hamari 2016, 23–26.)

Toteutan opinnäytetyön kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Kuvaileva eli narratiivinen kirjallisuuskatsaus on eniten käytetty kirjallisuuskatsauksen muoto. Kuvaileva katsaus mahdollistaa tietynlaisen väljyyden aineiston valinnassa ja tutkimuskysymyksessä, eikä sen teossa ole välttämätöntä noudattaa tiukkoja sääntöjä. Se on laaja-alainen katsaus aihealueeseen ja sillä tiivistetään aiemmin tutkittua tietoa kokonaisuudeksi. Sen avulla voidaan myös kehittää ja määrittää olemassa olevaa teoriaa ja luoda uutta tietoa. (Salminen 2011, 3–7.)

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus valikoitui parhaiten soveltuvaksi tutkimusmenetelmäksi, huomioiden opinnäytetyön tarkoituksen ja tutkimuskysymyksen. Opinnäytetyöllä halutaan tehdä laaja katsaus tutkittavaan ilmiöön, sen syihin ja sen tunnistamiseen. Kaltoinkohtelun eri muodot sivuavat laiminlyöntiä, joten aineiston hakua ei myöskään haluttu rajata liian tiukaksi. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus mahdollistaa useiden eri menetelmin toteutettujen tutkimusten käytön. (Salminen 2011, 6.)

4.2 Tiedonhakuprosessi

Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen rakentamisen tärkein vaihe on tiedonhakuprosessi. Tarkoituksena on löytää tärkeimmät aiheeseen ja tutkimuskysymykseen liittyvät tutkimukset. Epäonnistunut hakuprosessi jättää työn puutteelliseksi ja epäluotettavaksi. (Pudas-Tähkä & Axelin 2007.) Tiedonhakua suoritettiin kahteen otteeseen. Opinnäytetyön alkuvaiheessa alkusyksystä 2019 tein alustavaa hakua erilaisista hoitoalan verkkotietokannoista ja internetin hakukoneella. Tällöin pyrin kartoittamaan, mitä opinnäytetyön aiheesta on tutkittu ja kuinka paljon tutkittua tietoa on saatavilla. Tällöin opinnäytetyön aiheen ja tutkimuskysymyksen väljyyden takia tietoa löytyi paljon tiukoillakin sisäänottokriteereillä.

Myöhemmin syksyllä 2019 opinnäytetyön aihe ja tutkimuskysymys sai lopullisen muotonsa ja työ tiivistyi. Tällöin aloin tarkastelemaan aineistoja tarkemmin ja huomasin, että vaikka lapsen kaltoinkohtelusta löytyy todella paljon tietoa, ei aineisto vastannut kuitenkaan uuteen tutkimuskysymykseen lapsen laiminlyönnin osalta. Suoritin tiedonhakuja tietokannoista uudelleen ja aikaisemmilla sisäänottokriteereillä ei löytynytäkään riittävästi tutkittua tietoa tarkemman tutkimuskysymyksen takia. Sisäänottokriteerejä lievensin sekä hakua laajensin kirjaston tietokantoihin ja lopulta tietoa löytyi kattavasti.

Taulukko 2 - Tutkimusten sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Sisäänottokriteerit:
Tutkimus/artikkeli vastaa tutkimuskysymykseen
Tutkimus/artikkeli on julkaistu välillä 2008-2019
Tutkimus/artikkeli on suomen- tai englanninkielinen
Tutkimus/artikkeli on kokoteksti
Tutkimuksen tulee olla alkuperäistutkimus tai tieteellinen artikkeli

Poissulkukriteerit:
Tutkimus/artikkeli ei vastaa tutkimuskysymykseen
Tutkimus/artikkeli on julkaistu ennen 2008
Tutkimus/artikkeli ei ole suomen- tai englanninkielinen
Tutkimus/artikkeli ei ole kokoteksti
Tutkimus ei ole alkuperäistutkimus tai tieteellinen artikkeli

Tietoa etsittiin suomenkielisistä, että englanninkielisistä tietokannoista. Suomenkielistä aineistoa etsin Medic tietokannasta. Englanninkielisiä tutkimuksia etsin PubMed tietokannasta. Työssä hyödynsin myös Jyväskylän Ammattikorkeakoulun ja Jyväskylän kirjaston tietokantoja, sekä sieltä lainattuja kirjoja ja julkaisuja. Tiedonhaussa hakusanoina käytin lasten kaltoinkohtelu, lasten laiminlyönti, laiminlyönnin seuraukset

sekä näiden englanninkielisiä vastineita. Punaisena lankana tiedonhaussa oli juurikin lapsi ja perheen sisäinen laiminlyönti. Hakusanoja yhdistelin ja apuna käytin myös hakukoneiden ehdottamia vastineita. Tutkimusten rajaaminen oli haastavaa, sillä moni opinnäytetyöhön liittymätön tutkimus sivuaa aihetta ja tulee tällöin hakutuloksiin mukaan. Tutkimukset valikoituivat lopulta artikkeleiden otsikoiden perusteella ja hakukoneen ehdottamalla osuvimmilla vaihtoehdoilla.

Taulukko 3 - Tiedonhaku tietokannoittain

Tietokanta ja tiedonhaun päivämäärä	Hakusanat	Hakuja löytyi	Rajaus (2008-2019)	Rajaus (Koko tekstit)	Rajaus (Keh*), (develo*)	Lopullisia valittuja artikkeleita
Medic 15.10.2019	“Lapsen laiminlyönti”	1005	410	235	44	2
Pubmed 2.11.2019	“Child neglect consequence”	574	316	297	149	6
Yhteensä:		1579	726	532	193	8

4.3 Aineiston analyysi

Aineisto analyysillä tarkoitetaan aineiston ymmärtämistä ja tiivistämistä tutkijan näkökulmasta. Tarkoituksena on löytää aineistosta vastauksia tutkimuskysymyksiin ja tutkittavaan ilmiöön. Analysoinnissa tiivistetään ja ymmärretään aineistoa ottaen samalla huomioon teoria, käytäntö ja tutkijan oma pohdinta. Työn lopulliseen tulokseen vaikuttavat useat eri tekijät, joten tuloksia tulee analysoida suhteessa koko tutkimukselliseen prosessiin. Analysoinnilla tarkoitetaan myös valittujen aineistojen huolellista lukemista, sisällön erittelyä ja jäsentämistä, sekä miettimistä, mistä aineistossa kerrotaan. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Aineiston analysoinnissa

on oleellista tehdä selvä rajausta siihen, mistä tiedosta ollaan kiinnostuneita ja erotella se muusta aineistosta. (Tuomi ja Sarajärvi 2006, 94)

Aineiston analyysi suoritettiin sisällönanalyysina. Yleisimmin käytetyt sisällönanalyysi menetelmät ovat teorialähtöinen ja aineistolähtöinen sisältöanalyysi. Aineistolähtöinen eli induktiivinen sisältöanalyysi voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen, aineiston pelkistäminen, aineiston ryhmittely ja lopuksi laaditaan teoreettiset käsitteet. Teoria luodaan aineiston pohjalta ja tutkimuskysymykseen löytyy vastaus yhdistelemällä aineiston käsitteitä (Tuomi & Sarajärvi 2012, 107-114).

Opinnäytetyössä käytetään induktiivista sisältöanalyysia, koska sen avulla tutkimuskysymykseen pystytään vastaamaan parhaiten. Analyysin alussa tulee määrittellä analyysiyksikkö, jonka määrittää aineisto ja tutkimustehtävä. Analyysiyksikkö voi olla kokonainen lause, yksittäinen sana tai ajatuskokonaisuus, joka käsittää useamman lauseen tai lauseen osan. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110.) Analyysiyksikkönä oli lapsi ja perheen sisäinen laiminlyönti ja sen seuraukset. Tämän jälkeen kerätään aineistoa, luetaan ne useasti läpi ja pelkistetään aineistoa. Pelkistämällä karsitaan pois aineistosta kaikki materiaali, mikä ei vastaa tutkimuskysymykseen tai kuvaa tutkittavaa ilmiötä. Pelkistämisen suoritin alleviivaamalla aineistosta tutkittavaa ilmiötä kuvaavat tekstit ja ottamalla ne talteen. Tämän jälkeen aineisto ryhmiteltiin, jolla luodaan pohja tutkimuksen rakenteelle ja kuvataan alustavasti tutkittavaa ilmiötä. Ryhmittelyllä saadaan materiaalista eroavaisuudet esiin ja samankaltaisuudet pystytään yhdistämään luokiksi. Samalla aineisto tiivistyy, kun yksittäiset tekijät yhdistetään yleisempiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110–111.) Analyysin viimeinen vaihe oli aineiston käsitteellistäminen. Käsitteellistämässä luodaan teoreettiset käsitteet ja johtopäätökset, jotka perustuvat aiemmin luotuihin luokkiin. (Tuomi & Sarajärvi 2012, 110–111.)

5 Tulokset

5.1 Laiminlyönnin seuraukset

Arviolta noin 40 miljoonaa lasta laiminlyödään vuosittain maailmanlaajuisesti. Laiminlyöntiä tapahtuu riippumatta taloudellisesta asemasta, uskonnosta, koulutuksesta ja kulttuurista. Kaikenlainen lapsen laiminlyönti voi vahingoittaa lasta fyysisesti, henkisesti ja psykologisesti. Se voi aiheuttaa pitkäaikaisia vaikeuksia käyttäytymisen, sekä mielenterveyden kehittämisessä ja hallinnassa. (Al Odhayani ym. 2013.)

Maguire ym. julkaisi vuonna 2015 laajan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin perustuvan systemaattisen tutkimuksen 5-14-vuotiaiden laiminlyötyjen lasten käyttäytymisen piirteistä. Tutkimus käsitti yli 13000 artikkelia. Laiminlyöntiä kokevilla havaittiin käyttöhäiriöitä, kehityksellisiä vaikeuksia ja sosioemotionaalisia ongelmia. Käytöhäiriöt ja ulospäin näkyvät oireet olivat ilmeisempiä ja yleisimpiä. Laiminlyönnillä löytyi yhteyttä tarkkaavaisuushäiriöön tai siihen liittyviä piirteitä havaittiin, kuten impulsiivisuutta, tarkkaamattomuutta tai yliaktiivisuutta. Lapsilla oli vaikeuksia perustaa ystävyyssuhteita ja kehittää niitä. Tutkimuksissa, jotka käsittelivät emotionaalista laiminlyöntiä, havaittiin vahvimpina oireina kouluiässä matala itsetunto, huono oman tilan hallinta ja masennus. Varsinkin äidin puolelta tuleva negatiivisuus ja hyväksynnän puute lisäsi masennuksen todennäköisyyttä ja jopa itsetuhoisuutta. Kognitiivista ja akateemista suorituskykyä arvioitaessa havaittiin normaalia alhaisempi älykyys ja heikentynyt luku- ja laskutaito. (Maguire ym. 2015.)

Varhaislapsuudessa tapahtuva vakava laiminlyönti voi pitkittyessään aiheuttaa pitkäkestoisia seurauksia olosuhteiden korjaantumisesta huolimatta. Englantilainen ja romanialainen adoptiolasten kehitystä seuraava tutkimus kuitenkin osoittaa, että alle kuuden kuukauden iässä tapahtuvan vakavan laiminlyönnin seuraukset eivät näy kehityksessä, mikäli laiminlyöntiin ehditään puuttumaan ajoissa. Yli kuuden kuukauden

iässä tapahtuva laiminlyönti taas aiheutti pysyviä neuropsykiatrisia erityispiirteitä ja sosioemotionaalisia vaikeuksia. (Sonuga-Barke & Kennedy 2017.)

Imeväis- ja leikki-ikäiset lapset reagoivat laiminlyöntiin ilmaisemalla itseään vihaisesti ja tunnepitoisesti. Laiminlyöntiin liittyvä stressi aiheuttaa lapselle ahdistuksen ja turhautumisen. Liiallinen stressi purkaantuu aggressiivisen käyttäytymisen muodossa, sekä riitelynä tai tappeluna hoitajien tai muiden ikäistensä kanssa. Esikouluikäisillä lapsilla on samantapaisia reaktioita laiminlyöntiin, kuin imeväis- ja leikki-ikäisillä. Lapset ilmaisevat reaktionsa väärinkäytöksiin käyttäytymisen kautta. Pojat saattavat olla vihaisia ja kiusata. Tytöt todennäköisemmin ovat masentuneita ja sosiaalisesti vetäytyneitä. Myös somaattisia oireita voi ilmetä, kuten päänsärkyä ja vatsakipua. Alasteikäisinä lapset kehittyvät vertaisvuorovaikutuksen kautta. Laiminlyödyillä lapsilla on usein vaikeuksia koulun kanssa, heikko akateeminen suorituskky, keskittymishäiriöitä ja rajoitetut ystävyysuhteet. He saattavat usein olla poissa koulusta. Yläasteikäisenä nuori saattaa kärsiä masennuksesta, ahdistuksesta tai sosiaalisesta vetäytymisestä. Nuoret harjoittavat riskialtista käyttäytymistä, kuten alkoholin ja huumeiden käyttöä, vaarallista seksuaalista toimintaa ja jengikäyttäytymistä. Tässä iässä nuorilla havaitaan usein psykiatrisia häiriöitä. (Al Odhayani ym. 2013.)

Varsinkin pitkäjaksoinen lapsen laiminlyönti myötävaikuttaa merkittävästi lapsen kuolleisuuteen ja sairastuvuuteen tulevaisuudessa. Sillä on vaikutuksia mielenterveyteen ja huumeiden ja alkoholin väärinkäyttöön. Nämä riskit olivat korkeimmat erityisesti tytöillä ja murrosiässä. Lapsuuden laiminlyöntiä havaittiin olevan taustalla myös liikalihavuudessa, vaarallisessa seksuaalisessa käyttäytymisessä ja aikuisuuteen asti jatkuvassa rikollisessa käyttäytymisessä. (Gilbert ym. 2009.)

Emotionaalisen laiminlyönnin, väkivallan ja seksuaalisen hyväksikäytön on tutkittu vaikuttavan myös aivojen neurobiologiaan. Vaikutukset kohdistuivat erityisesti aivojen kuulo, näkö ja somatosensoriseen aivokuoreen, sekä kykyyn käsitellä ja ratkaista

epämiellyttäviä kokemuksia ja ongelmia. (Teicher & Samson 2016.) Laiminlyönnillä löydettiin olevan myös yhteyksiä migreeniin. Yhä useampi migreenipotilas raportoi laiminlyönnin kohteeksi joutumisesta lapsuudessa. (Tietjen ym. 2010.)

Yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa tutkittiin lapsuuden laiminlyönnin vaikutuksesta aggressiivisuuteen. Tutkimuksessa tutkittiin alle 2-vuotiaan vauvan laiminlyönnin vaikutuksia koulu- ja nuoruusiän aggressiivisuuteen ja 4, 6, 8-vuotiaiden lasten laiminlyönnin vaikutuksesta koulu- ja nuoruusiän aggressiivisuuteen. Vain varhain tapahtuva alle 2-vuotiaan laiminlyönti nosti huomattavasti aggressiivisuutta. 4, 6 ja 8-vuotiaiden laiminlyönti ei nostanut aggressiivisuuspisteitä. Tutkimuksesta voitiin siis päätellä lapsen kahden ensimmäisen elinvuoden aikana tapahtuvan laiminlyönnin vaikuttavan merkittävämmiin lapsen aggressiivisuuteen, kuin myöhemmässä iässä tapahtuva laiminlyönti. (Kotch ym 2008.)

Äidin masennus voi aiheuttaa hänen ja lapsen välisen kiintymyssuhteen häiriöitä. Äiti voi olla masentuessaan vuorovaikutuksessa vetäytyvä, poissaoleva tai tunkeutuva ja aggressiivinen. Varhaisessa kiintymyssuhteessa lapsi oppii vuorovaikutusta, sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja. Varhaislapsuuden tärkeimpiä taitoja on oppia säätelemään tunteita. Äidin tapa yli- tai alireagoida lapsen tarpeisiin vaikuttaa lapsen tapaan reagoida tilanteisiin. Tästä voi seurata lapselle vaikeuksia hallita tunteita, jotka voivat näkyä vetäytyvällä tai aggressiivisella käytöksellä. (Korhonen & Luoma 2017.)

6 Pohdinta

Opinnäytetyön idea lähti liikkeelle keväällä 2019 pohtiessani mielenkiintoisia aiheita opinnäytetyölle. Aiheen valintaperusteena oli ehdottomasti oma mielenkiinto aihetta

kohtaan. Syvennyn koulutuksessani mielenterveystyöhön ja varsinkin lasten ja nuorten mielenterveysongelmat ovat aina kiinnostaneet minua. Koen myös, että aiheena laiminlyönti jää monesti muiden ongelmien varjoon. Opinnäytetyö on samalla ollut loistava paikka kehittää omaa ammatillista osaamistani aihetta kohtaan ja se on tuonut hyödyllistä tietoa työelämää varten.

Työ kokonaisuudessaan on nostanut omaa ammatillista valmiuttani ymmärtää ja tulkita laiminlyöntiin liittyviä tapauksia. Uskon, että aiheen ymmärtäminen auttaa kohtaamaan lapsia ja perheitä laiminlyöntiin liittyvissä tapauksissa. Aiheeseen perehtymisen jälkeen on helpompi tunnistaa laiminlyöntiin liittyviä tapauksia ja parempi itseluottamus ja ammattitaito ottaa asioita puheeksi. Toivon, että työstä olisi hyötyä muillekin sairaanhoitajille tuomaan ammatillista tietoa.

Oman kiinnostukseni lisäksi aiheen valintaan on vaikuttanut aiheen ajankohtaisuus. Nykyään julkisuudessa ja mediassa käsitellään perheiden väkivalta- ja kaltoinkohtelutapauksia yhä enemmän ja niiden vakavuutta on alettu ymmärtämään paremmin. Esille nousevat tapaukset varsinkin pienten lasten osalta kiinnittävät todella paljon huomiota ja herättävät keskustelua ihmisissä. Tämän vuoksi perheiden väkivalta- ja kaltoinkohtelutapauksien tunnistamiseen, hoitoon ja velvollisuuksiin on viimein alettu määrittämään selkeitä rajoja ja toimintatapoja. Aikaisemmin viranomaisilla ja terveysalan työntekijöillä ei välttämättä ole ollut käsitystä siitä, kuinka vakavasta asiasta lopulta on kysymys lapsen tulevaisuuden kannalta.

Alkuperäinen aiheeni opinnäytetyölle oli lapsen kaltoinkohtelu. Tutkimuksia etsiessäni ja aiheeseen tarkemmin tutustuessani kävi ilmi, että aihe on liian laaja ja vaatii rajaamista. Rajasin aiheen yhteen kaltoinkohtelun yleisimmistä muodoista, laiminlyöntiin. Tällöin tiedonhaku tiivistyi ja opinnäytetyötä oli helpompi tehdä aiheen tiiveyden myötä. Laiminlyönnin ollessa kaltoinkohteluun vahvasti liittyvä alamuoto, tutkimusten haussa löytyi paljon päällekkäisiä tuloksia, jotka eivät vastanneet tutki-

muskysymykseen. Hauilla löytyi runsaasti artikkeleita ja tutkimuksia, jotka liittyivät yleisesti kaltoinkohtelun ja väkivallan vaikutuksista lapsiin. Ongelmalliseksi tutkimustulosten haun teki juuri se, että kaltoinkohtelu, väkivalta ja laiminlyönti nivoutuvat lähes aina yhteen. Useimmat löydetyt tutkimukset käsitelivätkin joko seksuaalisen hyväksikäytön tai fyysisen pahoinpitelyn seurauksia.

6.1 Luotettavuus ja eettisyys

Luotettavuudessa tulee tarkastella tutkijaa, kerätyn aineiston laatua ja sen analysointia, sekä tulosten esittämistä. (Janhonen & Nikkonen 2003, 36). Tässä työssä pyrin keräämään laadukkaan aineiston ja esittämään tulokset mahdollisimman tarkasti. Sisällönanalyysissa usein kritisoidaan tutkijan liian subjektiivista näkemystä tutkittavaan asiaan. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 10). Tätä pyrin välttämään kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla, jolloin erilaisten aineistojen käyttö on sallittua.

Luotettavuutta lisää analyysin tarkka raportointi, sekä havainnollistavat esimerkit. Tutkijan on myös todistettava aineiston ja tulosten yhteys (Elo ym. 2011, 140.) Työn sisällönanalyysi ja työn vaiheet ovat raportoitu tarkasti, sekä aineiston ja tulosten yhteys on todistettu lähdemerkinnöillä. Lähteitä on helppo tarkastaa työhön merkattujen viitteiden avulla. Lähteitä on tarkasteltu kriittisesti arvioimalla lähteen alkupe-
rää, tutkimusten otoksia ja sen julkaisijan tunnettavuutta, sekä luotettavuutta. Mikäli lähde on vanha, sitä on pyritty tukemaan uudemmallalla ja ajankohtaisemmalla tiedolla.

Tutkimuskysymyksen selkeys on tärkeä luotettavuutta lisäävä tekijä. Myös aineisto ja sen valintatapa ovat sidoksissa luotettavuuteen. Työn lopussa johtopäätökset ja kritiikki aineistoa kohtaan pitää olla perusteltua. (Kangasniemi ym. 2013, 297-298).

Opinnäytetyön tutkimuskysymys on rajattu, sekä teoriaa on selvitetty luotettavien lähteiden avulla noudattamalla lähdekriittisyyttä. Lisäksi aineiston hakuprosessi ja sisäänottokriteerit on raportoitu opinnäytetyössä. Kritiikki aineistoa kohtaan tuodaan esille opinnäytetyön pohdintaosuudessa.

Opinnäytetyössä on noudatettu hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluu rehellisyys, sekä tutkimuksen tarkkuus ja huolellisuus. Lisäksi tutkimuksessa toteutetaan avoimuutta ja vastuullisuutta. Lähteiden tekijöitä kohtaan noudatetaan kunnioitusta merkitsemällä lähteet tarkasti ja huolellisesti. (Hyvä tieteellinen käytäntö, 2012-214.) Plagiointia on vältetty kertomalla asiat omin sanoin.

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa eettisyys korostuu entisestään sen väljän luonteen takia. Tutkittavaan ilmiöön on valittava oikeanlainen lähestymistapa tutkimuskysymyksen avulla (Kangasniemi ym. 2013, 297.) Tutkimuskysymys on lisäksi ajankohtainen, sillä nykyään lasten laiminlyönnin hoidosta on saatu hyviä tuloksia, joka on auttanut sen ymmärtämisessä ja siihen puutumisessa.

6.2 Tulosten tarkastelu

Tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä tuotiin esille lapsen laiminlyönnin keinoja ja vaikutuksia lapsuuden ja nuoruuden kehitykseen. Tutkimuksista havaitut tulokset tukevat teoreettisessa viitekehyksessä esille tulleita asioita. Tuloksissa täydennämme kirjoitettua teoriatietoa tutkimuksista löydettyillä tiedoilla.

Tutkimukset olivat ehdottoman yksimielisiä siitä, että laiminlyönti kaikissa muodoissaan tulee vaikuttamaan negatiivisesti lapsen ja nuoren kehitykseen, sekä laiminlyönnin vaikutukset seuraavat henkilöä pitkälle tämän elämässä. Laiminlyönnin ko-

keminen lapsuudessa ja etenkin varhaislapsuudessa vaikuttaa aivojen neurobiologiseen kehitykseen ja lisäävät riskiä saada sosiaalisia ongelmia, käytöshäiriöitä ja oppimisvaikeuksia. Tutkimusten yleinen tulos oli, että laiminlyödyt pojat kärsivät alussa enemmän ulkoisista käytöshäiriöistä, ja tytöillä esiintyy enemmän tunne-elämän häiriöitä. Myöhemmin nuoruudessa tyttöjen käytöshäiriöt kuitenkin lisääntyvät, kun taas pojat alkavat kääntyä sisäänpäin ja kärsivät masennuksesta.

Tutkimuksista saadut tulokset olivat yksimielisiä myös siitä, että lapsille tulleet oireet vaihtelivat sen mukaan missä iässä laiminlyönti tapahtuu ja kuinka pitkään se on jatkunut. Lapset kehittävät erilaisia selviytymiskeinoja laiminlyöntiä vastaan, johon vaikuttaa lapsen ikä ja elinolosuhteet. Tutkimusten mukaan imeväisikäiset ovat kaikkein haavoittuvimpia, koska he eivät pärjää ilman huoltajaansa, eikä heillä ole keinoja ilmaista tarpeitaan tai pahaa oloaan, eikä heillä myöskään ole keinoja hakea apua.

Vaikka teoreettinen viitekehys hyvin vahvasti myötäili tutkimuksien tuloksia, tutkimuksista löytyi kuitenkin muutama selvästi uusi asia. Teorialähteissä kerrottiin, että laiminlyönnillä ei ole todistettua vaikutusta aivojen neurobiologiaan, eli aivojen rakenteeseen. Yhdysvaltalaisen Teicher & Samson tekemän tutkimuksen mukaan tämä ei kuitenkaan pitänyt paikkaansa, vaan aivojen neurobiologia muuttuu laiminlyönnin myötä. Toinen huomionarvoinen asia liittyi laiminlyönnin vaikutuksesta lapsen aggressiivisuuteen. Asiasta ei teorialähteissä löytynyt juurikaan tietoa, mutta tiedonhaussa löytyi tutkimuksia juuri aggressiivisuuteen liittyen. Tutkimuksien mukaan vain alle 2-vuotiaan lapsen laiminlyönti aiheuttaa lisääntyntä aggressiivisuutta.

6.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Laiminlyönnin suurin haaste on selvästi sen tunnistamisen vaikeus. Aihe on todella arka ja monimuotoinen. Laiminlyönnin merkkejä saattaa joutua lukemaan niin sanotusti ”rivien välistä”, mikä selittää tunnistamisen vaikeutta. Hoitohenkilökunnalla ei välttämättä ole aina tarpeeksi ammattitaitoa tai ymmärrystä asiasta, joka toisi itsevarmuutta puuttua asiaan rohkeammin. Laiminlyönti voi myös näkymättömyytensä vuoksi piiloutua näkyvämpien oireiden taakse, esimerkiksi väkivallan. Asiaa hankaloiittaa myös vanhempien epätietoisuus, vanhemmat saattavat laiminlyödä lasta tahattomasti ja ikään kuin ”vahingossa”.

Hoitoalan ihmisille tulisi antaa hyvät valmiudet tunnistaa ja puuttua lapsiin kohdistuvaan laiminlyöntiin. Aiheen monimuotoisuus vaatii kuitenkin hyvät perustiedot. Asiasta pitäisi mielestäni puhua enemmän ja järjestää koulutusta. Esimerkiksi ammattikorkeakoulussa asiasta ei juurikaan edes puhuta. Hoitohenkilökunta on kuitenkin suuressa roolissa asian suhteen. Moniammatillinen yhteistyö hoitajien, sosiaalityöntekijöiden ja lääkäreiden kesken on myös avainasemassa. Hoitolaitoksilla on hyvät yhtenäiset informaatiojärjestelmät, joita voisi käyttää hyödyksi mahdollisten epäilyjen kirjaamiseen. Myös tuleville ja tuoreille vanhemmille pitäisi puhua asiasta enemmän. Tämä vähentäisi tahatonta laiminlyöntiä, sillä kaikki eivät edes tiedä mitä laiminlyönti on.

Lähteet

Al Odhayani, A. Watson, W. & Watson, L. 2013. Behavioural consequences of child abuse. *Canadian Family Physician*. 59, 8, 831-836. US National Library of Medicine. Viitattu 1.12.2019. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23946022>

Axelin, A., Stolt, M. & Suhonen, R. 2016. Erilaiset kirjallisuuskatsaukset. Julkaisussa Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto, 7. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, tutkimuksia ja raportteja. Viitattu 4.8.2019.

Butchart, A. & Harvey, A. 2016. Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. World Health Organization and International Society for Prevention of Child Abuse and Neglect. PDF-dokumentti. Viitattu 5.8.2019.

Elo, S., Kanste, O., Kyngäs, H., Kääriäinen, M. & Pölkki T. 2011. Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede*, 23, 2, 138- 148. Viitattu 25.10.2019.

https://www.researchgate.net/publication/261723764_Sisallönanalyysi_suomalaisessa_hoitotieteellisessä_tutkimuksessa.

Gilbert, R. Widom, K. Browne, K. Fergusson, D. Webb, E. & Janson, S. 2009. Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet*, 373, 9657, 68-81. Viitattu 24.11.2019. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19056114>

Heikkinen, A. 2005. Terveyskeskuslääkäri ja lasten mielenterveystyö. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 26.10.2019. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67503/951-44-6357-9.pdf?sequence=1>

- Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK). N.d. Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK). Viitattu 23.10.2019. <https://www.tenk.fi/fi/hyva-tieteellinen-kaytanto>
- Janhonen, S. & Nikkonen, M. 2003. Laadulliset tutkimusmenetelmät hoitotieteessä. 2. p. Juva: Ws Bookwell Oy. Heikkinen, A. 2005. Terveyskeskuslääkäri ja lasten mielenterveystyö. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Viitattu 24.10.2019. <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67503/951-44-6357-9.pdf?sequence=1>
- Kangasniemi, M. Utriainen, K. Ahonen, S-M. Pietilä, A-M. Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsennettyyn tietoon. Hoitotiede Vol. 25, no 4/-13. 291-301. Viitattu 27.7.2019.
- Korhonen, M. Luoma, I. 2017. Äidin masennuksen vaikutus lapsen kehitykseen. Lääkärilehti, 72, 15-16/2017, 1005-1012. Viitattu 26.11.2019. <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/katsausartikkeli/aidin-masennuksen-vaikutus-lapsen-kehitykseen/>
- Kotch, J. Lewis, T. Hussey, J. English, D. Thompson, R. Litrownik, A. Runyan, D. Bangdiwala, S. Margolis, B. & Dubowitz, H. 2008. Importance of early neglect for childhood aggression. Pediatrics, 121, 4, 725-731. Viitattu 22.11.2019. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/18381537>
- Krug, E., Dahlberg, L., Mercy, J., Zwi, A. & Lozano, R. 2005. Väkivalta ja terveys maailmassa – WHO:n raportti. Lääkärin sosiaalinen vastuu ry. Terveysten edistämisen keskus ry. PDF-dokumentti. Viitattu 1.8.2019.
- Kyngäs, H. & Vanhanen L. 1999. Sisällön analyysi. Hoitotiede, 11, 1, 3-12. Viitattu 2.8.2019. https://optima.jamk.fi/learning/id2/bin/doc_show?id=2955419

Lapsen kaltoinkohtelu. 2019. Terveystieteiden tutkimuskeskus. Viitattu 27.7.2019.
https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/vakivallan-ehkaisy/lapsen-kaltoinkohtelu

Lehtimäki, S. 2008. Lasten kaltoinkohtelun tunnistaminen ja siihen puuttuminen - yhteistyötä yli ammattirajojen. Pro-gradu-tutkielma. Hoitotieteen laitos. Tampereen yliopisto. Viitattu 20.10.2019.

Maguire, S. Williams, B. Naughton, A. Cowley, L. Tempest, V. Mann, M. Teague, M. & Kemp, A. 2015. A systematic review of the emotional, behavioural and cognitive features exhibited by school-aged children experiencing neglect or emotional abuse. *Child: Care, Health and Development*, 41, 5. Wiley Online Library. Viitattu 24.11.2019. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/25733080>

Mulder, T. Kuiper, K. Van Der Put, C. Stams, G. & Assink, M. 2018. Risk factors for child neglect: A meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, 77, 198-210. ScienceDirect. Viitattu 24.11.2019. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/29358122>

Niela-Vilén, H. & Hamari, L. 2016. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet. Julkaisussa: Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä. Turku: Turun yliopisto. Viitattu 4.8.2019.

Paavilainen, E. & Flinck, A. 2015. Lasten kaltoinkohtelun tunnistamisen tehokkaat menetelmät sosiaali- ja terveydenhuollossa. Julkaistu 13.11.2015. Hoitotyön Tutkimussäätiö. Viitattu 29.7.2019.

http://www.hotus.fi/system/files/SUOSITUS_lasten_kaltoinkohtelu.pdf

Pudas-Tähkä S-M & Axelin A. 2007. Systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aiheen rajaaminen, hakutermit ja abstraktien arviointi. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen

tekeminen. Toim. Johansson K, Axelin A, Stolt M & Ääri R-L. Turun yliopiston hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Sarja A51. Turun yliopisto. Turku. Viitattu 24.10.2019.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 4.8.2019.

<https://www.fsd.uta.fi/fi/tietoarkisto/julkaisut/kvalimotv.pdf>

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja. Viitattu 31.7.2019. https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

Sonuga-Barke, E. & Kennedy, M. 2017. Varhaislapsuuden äärimmäinen laiminlyönti jättää pysyviä jälkiä. Lääkärilehti 34/2017, 1774-1775. Viitattu 24.11.2019.

<https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/laaketieteen-maailmasta/varhaislapsuuden-aarimmainen-laiminlyonti-jattaa-pysyvia-jalkia/>

Storvik-Sydänmaa, S., Talvensaari, H., Kaisvuo, T. & Uotila, N. 2103. Lapsen ja nuoren hoitotyö. Helsinki: Sanoma Pro Oy. Viitattu 26.9.2019

Söderholm, A. & Politi, J. 2012. Lapsen laiminlyönti. Teoksessa: Söderholm, A. & Kivitie-Kallio, S. Lapsen kaltoinkohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim. Viitattu 29.7.2019.

Teicher, M. & Samson, J. 2016. Annual Research Review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and neglect. Journal of Child Psychology and Psychiatry, 57, 3. US National Library of Medicine. Viitattu 23.11.2019.

<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/26831814>

Tietjen, G. Brandes, J. Peterlin, B. Eloff, A. Dafer, R. Stein, M. Drexler, E. Martin, V. Hutchinson, S. Aurora, S. Recober, A. Herial, N. Utley, C. White, L. Khuder, S. 2010. Childhood maltreatment and migraine (part I). Prevalence and adult revictimization: a multicenter headache clinic survey. American Headache Society, 50, 20-31. Viitattu 23.11.2019. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/19845782>

Tuomi J. & Sarajärvi A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Tammi. Viitattu 27.7.2019.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 1-4. painos. Helsinki: Tammi. Viitattu 27.7.2019.

Tupola, S. & Kivitie-Kallio, S. 2008. Lapsen kaltoinkohteluun tulee puuttua varhain. Lääkärilehti 14/2008, s. 1267. Viitattu 22.10.2019.

<http://www.fimnet.fi/cgicug/brs/artikkeli.cgi?docn=000029983>.

Liitteet

Liite 1. Esimerkki aineiston analysoinnista

Alkuperäinen tulos	Pelkistys	Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä luokka
"Laiminlyönti kaikissa muodoissaan vaikuttaa negatiivisesti lasten ja nuorten kehitykseen"	Laiminlyönti vaikuttaa lasten ja nuorten kehitykseen	Laiminlyönnin negatiiviset seuraukset	Laiminlyönti on haitallista lapsen kehitykselle	Laiminlyönti on haitallista ja vaikuttaa lapsen kehitykseen
"Lasten laiminlyönnillä on suhteellisen korkea esiintyvyys verrattuna muihin lasten kaltoinkohtelun muotoihin, kuten fyysiseen ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön"	Lasten laiminlyönti on yleisin kaltoinkohtelun muoto	Kaltoinkohtelun muoto	Korkea esiintyvyys	Laiminlyönti on monialainen ongelma

Liite 2. Opinnäytetyössä käytetyt tutkimukset ja artikkelit

NR	Tekijä ja vuosi	Otsikko	Tarkoitus	Keskeiset tulokset
1	Korhonen, M. Luoma, I. 2017.	Äidin masennuksen vaikutus lapsen kehitykseen	Tutkimus miten äidin masennus vaikuttaa lapsen kehitykseen.	Äidin masennus vaikuttaa lapsen kehitykseen merkittävästi, jos lapsella ei ole toista

				vanhempaa keneltä hän saa tarvitsemansa huolenpidon ja huomion.
2	Sonuga-Barke, E. & Kennedy, M. 2017.	Varhaislapsuuden äärimmäinen laiminlyönti jättää pysyviä jälkiä	Tutkimus yli 6kk ikäisen lapsen laiminlyönnin vaikutukset.	Alle 6kk lapselle laiminlyönnistä ei jää pysyviä vaikutuksia.
3	Maguire, S. Williams, B. Naughton, A. Cowley, L. Tempest, V. Mann, M. Teague, M. & Kemp, A. 2015.	A systematic review of the emotional, behavioural and cognitive features exhibited by school-aged children experiencing neglect or emotional abuse	Systemaattinen katsaus kouluikäisiin lapsiin kohdistuneen laiminlyönnin tai emotionaalisen kaltoinkohtelun seurauksista.	Laiminlyöntiä kokevilla havaittiin käytöshäiriöitä, kehityksellisiä vaikeuksia ja sosioemotionaalisia ongelmia.
4	Gilbert, R. Widom, K. Browne, K. Fergusson, D. Webb, E. & Janson, S. 2009.	Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries	Tutkia laiminlyönnin taakkaa ja seurauksia korkean tulotason maissa.	Laiminlyönti myötävaikuttaa merkittävästi lapsen kuolleisuuden ja sairastuvuuteen. Sillä on vaikutuksia mielenterveyteen ja huumeiden ja alkoholin väärinkäyttöön, sekä rikollisuuteen.
5	Teicher, M. & Samson, J. 2016.	Annual Research Review: Enduring neurobiological effects of childhood abuse and	Tutkia laiminlyötyjen lasten aivojen neuroku-	Emotionaalisen laiminlyönti, väkivalta ja seksuaalinen hyväksikäyttö vaikuttaa aivojen

		neglect	via.	neurobiologiaan.
6	Tietjen, G. Brandes, J. Peterlin, B. Eloff, A. Dafer, R. Stein, M. Drexler, E. Martin, V. Hutchinson, S. Aurora, S. Recober, A. Herial, N. Utley, C. White, L. Khuder, S. 2010.	Childhood maltreatment and migraine (part I). Prevalence and adult revictimization: a multicenter headache clinic survey	Tarkastella lapsuuden laiminlyönnin ja myöhemmän migreenin yhteyttä.	Laiminlyönnillä todettiin olevan yhteyksiä migreeniin.
7	Kotch, J. Lewis, T. Hussey, J. English, D. Thompson, R. Litrownik, A. Runyan, D. Bangdiwala, S. Margolis, B. & Dubowitz, H. 2008.	Importance of early neglect for childhood aggression	Tutkia alle 2-vuotiaan vauvan laiminlyönnin vaikutuksia koulu- ja nuoruusiän aggressiivisuuteen ja verrata tuloksia 4, 6, 8-vuotiaiden lasten laiminlyönnin vaikutuksesta koulu- ja nuoruusiän aggressiivisuuteen.	Vain varhain tapahtuva alle 2-vuotiaan laiminlyönti nosti huomattavasti aggressiivisuutta. 4, 6 ja 8-vuotiaiden laiminlyönti ei nostanut aggressiivisuuspisteitä.
8	Al Odhayani, A. Watson, W. & Watson, L. 2013	Behavioural consequences of child abuse	Tutkia kaltoinkohtelun vaikutuksia lapsuuden käyttäytymiseen ja kehitykseen.	Laiminlyönti voi aiheuttaa haitallisen psykologisen kehittymisen ja ongelmia käyttäytymisessä.